

HERÄTTÄJÄ-YHDISTYS
PL 21, 62101 LAPUA
Puh. (06) 433 5700
www.h-y.fi
hy@h-y.fi

Hengellinen Kuukauslehti viettää 130-vuotisjuhlavuottaan vuonna 2018 teemalla "Katsomaan avaralle". Tähän liittyen lehdessä julkaistaan Kamarikeskustelua-nimistä palstaa, jolla keskustellaan erilaisista uskonnollisista aiheista, etsitään yhteisymmärrystä ja pohditaan yhteyden merkitystä. Koska lehden merkkimäärä on rajoitettu, keskustelut julkaistaan lehden ilmestyttyä verkkosivuilla pidempinä.

Keskustelijoina Ulla Tuovinen, kouluttaja, kanttori Helsingistä ja Martti Murtoperä, dir. cant. kanttori, eläkeläinen Haapavedeltä.

ULLA: Hei Martti, onpa mukava vaihtaa kanssasi ajatuksia, edellisestä kerrasta on vierähtänyt aikaa jo vuosia. Kiitos, että ryhdyit tähän!

Siionin virsillä ja vanhoillislestadiolaisen liikkeen käyttämällä Siionin Laulut -laulukirjalla on sama "alkujuuri" **Elias Laguksen** vuonna 1790 suomentamassa Siionin Wirret -kokoelmassa, Halullisten Sielujen Hengelliset Laulut -kokoelmassa (1790) sekä joissakin arkkivirsissä. Näitä virsiä käytettiin nimenomaan seuroissa, virallisen jumalanpalveluselämän ulkopuolella. Virsien säestys kirkoissa alkoi yleistyä 1800-luvun loppupuolella. Seuroissa laulettiin ilman säestystä, niinpä kuulokuvan perusteella ei pystynyt päättämään, mistä herätysliikkeestä oli kyse, toisin kuin nyt.

Tilanne alkoi kuitenkin muuttua vähitellen, ja yksi tekijä taisi olla **Wilhelmi Malmivaaran** tekemä Siionin virsien uudistus 1891–93, jossa hän reippaalla kädellä poisti osan virsistä sekä "raitisti" virsien teologiaa karsimalla morsius- ja verimystiikkaa. Tunnustan heti kättelyssä, että tietoni Siionin Laulut -kokoelmasta ovat hyvin pinnallisia, mutta muistelen, että vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä Malmivaaran uudistuksesta ei oikein pidetty. Muistanko oikein? Mikä mahtoi olla syynä tyytymättömyyteen ja mitä siitä seurasi käytännön tasolla?

MARTTI: Hei Ulla! Samoin, mukava tavata näissä merkeissä nyt.

Miksi irtauduttiin yhteisestä laulu- ja virsiperinteestä ovat laajoja kysymyksiä. Osaltani yritän vastata niihin, mitä opiskeluaikana ja Siionin laulut -kokoelman uudistustyön aikana olen hahmottanut. Ensiksikin, veisaaminen tuohon aikaan oli hyvin hidasta. Kirkkohistoria kertoo, kuinka neljäs-osanuotin kesto saattoi olla jopa kolme sekuntia. Veisaaminen tuli raskaaksi. Kun laulettiin seuroissa ja arkisen työn ääressä, kaivattiin "keveämpiä" sävelmiä. Toinen, varmaan merkittävämpi syy oli Malmivaaran Siionin virsien uudistus. Kokoelman monet virret muokattiin herännäishenkiksi ja virsistä riisuttiin pois uhriverisymboliikkaa sekä seurakunta- ja parannustematiikkaa, jotka

HERÄTTÄJÄ-YHDISTYS
PL 21, 62101 LAPUA
Puh. (06) 433 5700
www.h-y.fi
hy@h-y.fi

lestadiolaisille olivat ja ovat keskeistä. Kolmantena tekijänä näkisin, että monet halusivat kertoa laulun sanoin, mitä ovat kokeneet kun on saanut uskoa synnit anteeksi. He runoilivat johonkin tuttuun kansansävelmään, mitä olivat kokeneet, ja halusivat kysyä toisiltakin: "Kuinka sielus laita on, puettu vaiko alaston." Näin syntyi liikkeen sisällä uusia lauluja, joita laulettiin joko muistinvaraisesti tai joita kirjoitustaidon omaava kirjoitti vihkoon.

Lestadiolaisen liikkeen alkuvaiheessa laulettiin paljon virsiä vuoden 1701 virsikirjasta. Voidaan arvata, että keskeisiä virsiä olivat uskonpuhdistuksen ajan virret. Virsien jyrävä sanoma ja arkaaiset sanamuodot tulivat monille hyvin rakkaiksi. Uskonpuhdistuksen ajan virret ovat edelleenkin kuin rukiinen juurileipä. Niiden vahva opillinen painotus on säilynyt, vaikka ne ovat kokeneetkin kielellistä uudistusta. Vanhan virsikirjan rinnalla käytettiin Siionin virsiä, kuten mainitsit, ja Halullisten sielujen hengellisiä lauluja. Alkuperäinen Siionin virsien kokoelma pohjautui herrnhutilaisten eli lukijaisten Ruotsissa 1743 julkaisemaan laulukokoelmaan Sions Sångar. Siionin virret olivat **Lars Levi Laestadiukselle** tuttuja ja rakkaita. Lestadiolaispiireissä niitä laulettiin paljon 1800-luvun lopulla, ja lestadiolaiset myös julkaisivat uusia painoksia Siionin virsistä.

Varsin pian alkoi syntyä omia lauluja lestadiolaisen liikkeen keskellä. Niitä alettiin julkaista muuttaman sivun mittaisina arkipainatuksina ja lauluviikkosina. 1800-luvun loppuun mennessä ilmestyi 34 kappaletta 1–4 laulua sisältävää lauluviikkosta.

Ensimmäinen lestadiolainen laulukokoelma Jumalan lasten Matka-lauluja 1 painettiin Oulussa vuonna 1882. Kokoelman toimittajana oli paavolalainen lehtikirjoittaja ja laulurunoilija **Juho Rankinen**. Hänen kirjoittamansa virsi löytyy virsikirjastamme, nro 169.

ULLA: Mainitsit, että Malmivaaran uudistuksen myötä virsien sisältö ja niiden teologia eivät enää vastanneet seurapuheiden ja liikkeen opetuksen sisältöä. Tämä oli yksi näkökulma myös uusimassa Siionin virsien uudistuksessa. Tämä vahvistaa sitä käsitystä, etteivät herätysliikkeet ole pelkästään kirkkohistoriallisia reliikkejä.

Mieltäni rupesivat askarruttamaan erityisesti virsien sävelmistöt. Kuten kirjoitit, vuoden 1701 virsikirjan merkitys oli suuri myös sävelmistön näkökulmasta, merkitsihän Lagus Siionin virsien suomenokseensa, millä virsikirjan sävelmällä virsiä on laulettava. Kirjoitit, että lestadiolaisen liikkeen piirissä alkoi syntyä uusia lauluja. Olivatko sävelmät virsisävelmiä, tekijöiden omia sävellyksiä vai kansanlauluja? Muistelen hymnologi **T. Ilmari Haapalaisen** kirjoittaneen, että Siionin lauluissa olisi jonkin verran nk. maallisia kansansävelmiä.

Tekisi mieleni kysyä sinulta myös ajatuksiasi virsien säestämisestä tai sen pois jättämisestä ja mitä siitä ajatellaan lestadiolaisessa liikkeessä. Jos ajatellaan tämän päivän seuratuoppien ”äänimaisemaa” eri herätysliikkeissä, oleellisin ero taitaa olla se, säestetäänkö virsiä vai ei. Körttiläisyydessä säestyksettömyys on veisuun lähtökohta — jos nyt ei ihan dogmi, niin melkein. Ajattelen kuitenkin säestyksettömyyden kantavan mukanaan syvempiäkin merkityksiä kuin pelkästään kysymyksen musiikillisesta toteutuksesta, vaikkapa kysymyksiä tasavertaisuudesta ja osallisuudesta. Viime ai-

HERÄTTÄJÄ-YHDISTYS

PL 21, 62101 LAPUA

Puh. (06) 433 5700

www.h-y.fi

hy@h-y.fi

koina olen tämän yhteydessä miettinyt kysymystä vallasta ja johtamisesta sekä johdettavana olemisesta. Tässä uusimmassa Siionin virsien uudistuksessa sävelmäuudistuksen tärkein lähtökohta oli se, että sävelmän on toimittava ilman säestystä. Siksi kansantoinnot muodostavat sävelmistön rungon, ne ovat käytössä hioutuneet toimiviksi ja kestäviksi. Ehkäpä niekut jättävät alitajuntaan jonkinlaisen sävellaji- ja harmoniatajun, joka tavallaan ”laajentaa” yksiaänistä toteutusta. Toivottavasti sait kiinni tästä haparoivasta ajatuksesta.

Säestyksettömyys pakottaa meitä myös kuuntelemaan toisiamme toisella tavalla kuin säestyksellisessä virsilaulussa. Ja se tekee meille vain hyvää.

MARTTI: Siionin laulujen sävelmäperinne juontaa juurensa aina 1500- luvun uskonpuhdistuksen aikoihin sekä 1600- ja 1700-luvuilla luterilaisissa maissa syntyneisiin herätysliikkeisiin. Laulujen sävelminä liikkeessä on perinteisesti käytetty virsisävelmiä ja kansansävelmiä sekä näiden muodostelmia. Siionin laulujen sävelmistö muodostuu nykyisin koraaleista ja koraalitoisinnoista, eri säveltäjien laulusävelmistä sekä kansansävelmistä ja niiden toisinnoista. Nykyisessä, 2016 uudistetussa Siionin laulut -kokoelmassa on 367 laulua ja 344 eri sävelmää. Niistä 62 on koraaleja tai koraalitoisintoja, 83 kansansävelmää tai kansansävelmätoisintoja ja 199 nimeltä tunnetun henkilön laulusävelmiä. Nykyisessä laitoksessa kansansävelmien osuus on tosin pienentynyt. Monet kansansävelmät ovat todellisia sävelaarteita. Kokoelmissa on ollut myös aivan maallisista lauluista tulleita sävelmiä.

Perinteisesti Siionin lauluja ei ole säestetty. Seuroissa palvelivat esiveisaajat, jotka aloittivat virret ja laulut. Esiveisaajina toimivat sekä miehet että naiset, useimmiten miehet. Vasta 1930-luvulla säestyksellinen laulu rantautui Amerikasta käsin. Suomessa säestyksellinen laulu yleistyi 1950- luvulla ja 1963 valmistuneen Siionin Laulut ja Virret -nuottipainoksen myötä.

Nykyisin rauhanyhdistyksen toimitiloissa on säestyssoittimet, monissa pilliurut, sähköurut tai piano. Johdettu säestyksellinen laulu ei ole silti syrjäyttänyt perinteistä säestyksetöntä seuralaulua. Esimerkiksi isoissa seuroissa, suviseuroissa ja maakunnallisissa opistoseuroissa, on iltaisin koonnuttu vuosikymmenten ajan laulamaan. Laulu tai virsi on alkanut seurateltassa spontaanisti, joskus jopa eri laulu tai useampikin, vähän aikaa kilpaillen, mikä lauletaan kokonaan. Kun Jumalan sana on puhutellut ja rakentanut uskonelämää, laulujen raamatullinen sisältö on avautunut rohkaisevana ja lohduttavana. Laulutuokiot ovat jääneet lähtemättöminä mieleen.

ULLA: Kiitos paljon tiedoista! Huomaan, että oma tietämykseni on ollut kovin vähäistä, kiitos siis tästä kirjeenvaihdosta. Vielä viimeisen kysymyksen haluaisin kysyä: mitä ajattelet Siionin laulujen tulevaisuudesta, mihin suuntaan kehitys kulkee, minkälaiset asiat ovat tai tulevat tärkeiksi? Mihin suuntaan sävelmistö kehittyy?

Uudistettujen Siionin virsien 141 eri sävelmää muodostuvat pääasiassa kansantoinnoista, lisäksi on joitakin sävelmiä, jotka pääasiassa ovat syntyneet muuhun yhteyteen, mutta ne ovat asettu-

HERÄTTÄJÄ-YHDISTYS

PL 21, 62101 LAPUA

Puh. (06) 433 5700

www.h-y.fi

hy@h-y.fi

neet luontevasti osaksi Siionin virsien säestyksetöntä seuraveisuuta. Sävelmäuudistuksen painopiste taisi olla sen miettiminen, että seuraveisuu toteutuu mahdollisimman luontevasti ja helposti, ja että sävelmistö olisi monipuolinen ja musiikillisesti laadukas. Juuri tätä kokoelmaa varten tehtyjä sävelmiä on vain yksi, **Sirkku Rintamäen** säveltämä.

Olen miettinyt, minkälainen sävelmä olisi luonteva ja aito 2010-luvun Siionin virsi. Olisiko se toisinto jostakin (maallisesta?) sävelmästä, joka tulisi mahdollisesti populaarikulttuurin puolelta? Onko se uusi sävellys, jossa on piirteitä vanhoista toisinoista, kuten Sirkku Rintamäen sävellys on? Onko se mikä tahansa sävelmä tai laulu, joka jollakin salatulla tavalla tulee seuraväen rakastamaksi?

Yhteisen historian lisäksi yhteistä meillä on, että seuroissa laulettavien virsien on oltava sopusoinnussa seurapuheiden teologian kanssa. Muu ei olisi uskottavaa.

MARTTI: Samoin kiitos mielestäni rakentavasta keskustelusta. Minä pääsin Siionin virsien sisälle Ylivieskan kanttorinvirkaa hoitaessani 2005–2014. Johdin kahta körttikuoeroa ja kirkkokuoeroa, jonka ohjelmisto sisälsi paljon Siionin virsiä. Lisäksi seurakuntaelämässä Siionin virret olivat monin tavoin esillä. Ilahduin kovasti, kun Raudaskylän opistolla pidetyssä Siionin virsien juhlasunnuntaina johtamani kuoro lauloi monta Siionin virttä, ja **Eeva Eerola** tuli luokseni ja sanoi: ”MARTTI:, miten sinä eri herätysliikkeen mies olet tavoittanut esityksillä Siionin virsien sydänäänne!”

Mikä on Siionin laulujen tulevaisuus? Siionin laulukirjojen esipuheissa on mainintoja keskeisistä periaatteista joihin kirjan tekijä tai tekijät ovat pyrkineet. Uudistettaessa vuonna 2016 ilmestynyttä Siionin laulukirjaa määriteltiin laulun tehtävät: laulun tulee vahvistaa kristityn uskonelämää, lohduttaa, virvoittaa ja rohkaista kristittyä hänen uskonkilvoituksessaan, luoda uskonyhteyttä usko-vaisten välille, kirkastaa ja rakentaa sanomallaan Kristuksen seurakuntaa, kuuluttaa kutsua Jumalan valtakuntaan, jotta epäuskoinenkin saisi kokea löytäjän ilon.

SRK:n vuosikokouksessa yksimielisesti hyväksytty kirja ja siitä saadun runsaan palautteen perusteella voisi olettaa, että periaatteet ja laulujen sanoma viitoittavat tietä tulevaisuuteen. Se on tullut kuluneenakin kesänä todistetuksi isoissa seuroissa. Seurateltassa koettu laulamisen ilo ja vaikuttavuus on jotain sanoin kuvaamatonta. Kun tuhansista laulajista valtaosa on alle 25-vuotiaista, voisi kuvitella, että Siionin laululla on tulevaisuus. On selvää — kuten aikaisemmin totesin — että jokainen sukupolvi jättää oma jälkensä lauluihin. Yhtenä uusien laulujen tavoitteena oli, että lauluissa kuvastuisi elämä nykyajassa ja uskon sen kantavana voimana.

Sävelmistön osalta uudistuksessa edettiin ”pari piirua” eteenpäin. Monet mollivoittoiset sävelmät saivat joko vaihtoehtoisen sävelmän tai se poistettiin kokonaan. Tärkeänä kriteerinä pidettiin sanoman ja sävelmän yhteensopivuutta ja tietysti laulettavuutta. Kansansävelmiä käsiteltiin silkkihansikkain. Ne ovat olleet ja ovat edelleenkin Siionin laulujen perussävelmiä. Pyydettyjä laulusävellyksiä ja pyytämättä tullutta sävelmäaineistoa tuli runsaasti. Tietoisesti sävelmien joukkoon otettiin seuralauluiksi ehkä liian vaikeita sävelmiä, sillä nuorten musiikillinen osaaminen lisääntyy vauhdilla. He tarvitsevat opistoissa ja juhlissa haastavampia sävelmiä.

HERÄTTÄJÄ-YHDISTYS

PL 21, 62101 LAPUA

Puh. (06) 433 5700

www.h-y.fi

hy@h-y.fi

Kirkkomme virsikirjan monet virret tulevat säilymään seurojen ohjelmassa. Seurat aloitetaan ja päätetään virrellä. Väliajoilla ja joskus puheiden välissä lauletaan Siionin lauluja, tämä on perinnettä, josta haluamme pitää kiinne. Toivottavaa on, että virsikirjan mahdollinen uudistus ei katkaisisi sitä säiettä, jota vuosikymmenten on yritetty vaalia.